

Muhammad som historisk kamæleon

Publiceret 21/11/2020 i [Bøger/Tro og eksistens](#) af [Hans Henrik Fafner](#)

NY BOG // ANMELDELSE – Det kan ligne enhver forlæggers drøm, at et storværk om Profeten Muhammad udkommer netop som endnu en tegningskrise truer. Det kan kun skabe øget opmærksomhed om bogen, og deraf følgende salg. Det var præcis, hvad der skete, da Jakob Skovgaard-Petersens store bog om Muhammad kom i handelen i begyndelsen af november. Hans Henrik Fafner har set på Jakob Skovgaard-Petersens bog om Muhammad gennem tiden – men netop *uden* at lægge den ind i den aktuelle polemik.

Bogen udkom lige efter det bestialske drab på Samuel Paty, den franske lærer, der benyttede de herostratisk berømte tegninger fra Jyllands Posten i sin undervisning.

For at puste til ilden og score hurtige politiske points foldede Nye Borgerlige krisen ud med planer om at indrykke annoncer med andre tegninger, men det initiativ faldt som bekendt fra hinanden, fordi nogen ikke havde regnet ud, at de franske tegnere ikke ønskede at lægge navn til den slags.

Med dette svage udgangspunkt har mennesker op gennem historien formet et utal af opfattelser af Muhammad, og de er ikke altid entydige og forståelige

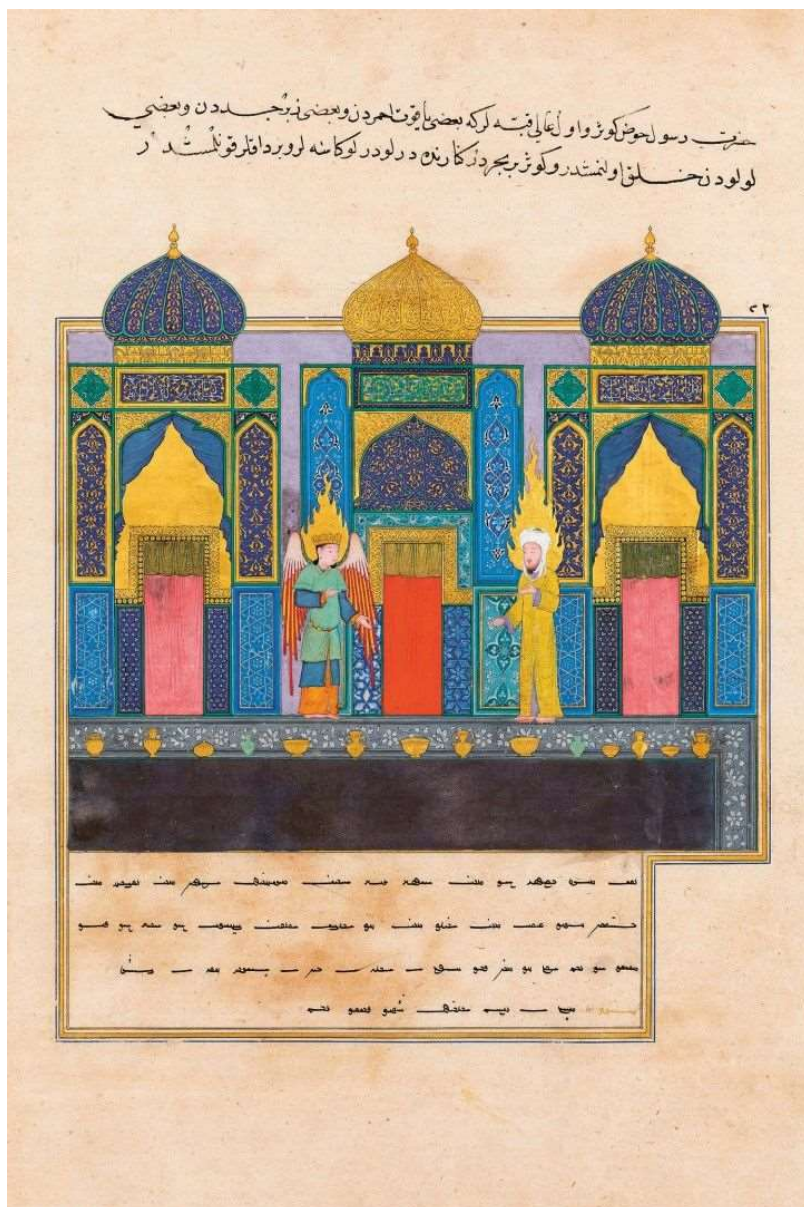
Af samme grund har vi valgt at vente med bogomtalen til nu, hvor en vis besindelse atter at indfundet sig. For dette er en bog, der fortjener at fremstå som andet og mere end et debatindlæg eller en opportunistisk døgnflue.

Skovgaard-Petersen har begået et værk, der vil blive stående i mange år. Det er en velargumenteret og akademisk solidt funderet gennemgang af de mange forskellige syn på profeten Muhammad op gennem historien, og det er i sig selv nyttigt for at give dagens meget sort-hvide debat de nødvendige nuancer. Når det tilmed er så velskrevet, bliver bogen en nydelse.

Kolde hænder og et varmt hjerte

Jakob Skovgaard-Petersen tager et godt udgangspunkt ved at betegne Muhammad som en historisk kamæleon. Det skal med det samme understreges, at der i denne forbindelse ikke ligger nogen negativ klang i ordet.

Det rummer den kendsgerning, at profeten er blevet opfattet og forstået på et utal af forskellige måder, nogle naturligvis mere positive end andre, og det er blandt andet dette virvar, bogen sætter i et forståeligt system.

MUHAMMAD-PORTRÆT FRA

DAVIDS SAMLING, IKKE DATERET.

Kendskabet til selve personen er begrænset. Vi synes at vide, at han var af middel højde, han holdt af heste og børn, havde kolde hænder og et varmt hjerte.

Selv det kan vi ikke engang være sikre på, for det historiske kildemateriale er yderst mangelfuldt. Kendskabet bygger på myter og overleveringer, og det er netop det, som gør sagen så interessant.

Det er moderne historieskrivning, når det er bedst

For med dette svage udgangspunkt har mennesker op gennem historien formet et utal af opfattelser af Muhammad, og de er ikke altid entydige og forståelige, ligesom de til enhver tid har levet og fungeret side om side.

Men overfor muslimernes eget og altså meget varierende syn på profeten står så resten af verdens.

Det vil navnlig sige den vestlige verden, altså os, og det er dette forhold, der har ført til den meget sammensatte opfattelse af Muhammad. Det er, så vidt vides, første gang nogen har påtaget sig denne vanskelige og omfattende opgave på dansk.

En søgende sjæl

Prøv bare at se på de danske opfattelser, som ikke går så farlig langt tilbage i tiden. Men som forfatteren nævner det, siger 500 års dansk fortolkning af Muhammad mere om Europas idéhistorie end om islams profet.

Det kendetegner nemlig en periode, hvor teknologiske udviklinger og store opdagelser skifter magtforholdet mellem de to store religiøse blokke – kristendommen og islam – i europæisk favør.

Den muslimske verden, som engang var et globalt omdrejningspunkt, bliver nu henvist til periferien.

Det blev nu almindeligt at betragte ham som et medie. En mand i besiddelse af særlige evner, som han knap nok selv forstod

Sagt på en anden måde, går profeten i den tid fra at være Antikrist til en udspekuleret svindler for derpå at blive til den store idealist og folkeopdrager. Og han ender med at være en svag semit og et psykiatrisk tilfælde, hvilket er den nutidige forståelse i visse kredse.

Tag bare vores egen Ludvig Holberg. Ud over at skrive komedier var han professor ved universitetet, og i den egenskab skrev han sine helte-historier. En af dem omhandler Mahomed, som profeten hed dengang. Holberg bruger miraklerne, der ligesom i kristendommen er en integreret del af islam, til at påvise, at Muhammad var noget af en fudentast.

MUHAMMAD MÆGLER, DA DEN SORTE STEN SKAL SÆTTES PÅ PLADS I KAABAEN. FRA RASHID AL-DINS VERDENSHISTORIE, IRAN, CA. ÅR 1300. (WITH KIND PERMISSION OF THE UNIVERSITY OF EDINBURGH / BRIDGEMAN IMAGES / RITZAU SCANPIX)

Han narrer sine bysbørn med falske mirakler, og selv himmelrejsen, som har givet Jerusalem status af verdens helligste by efter Mekka og Medina, er i Holbergs øjne en snedig konstruktion, der skal give Muhammed autoritet ud over åbenbaringerne. Holberg skrev disse tekster i årene 1739-53.

I sidste halvdel af det 19. århundrede var der opstået en levende interesse for psykologi og overnaturlige fænomener, og det førte også til et andet syn på Muhammad og miraklerne. Det blev nu almindeligt at betragte ham som et medie. En mand i besiddelse af særlige evner, som han knap nok selv forstod. Derfra var der ikke langt til at betragte profeten som geni, men, som det ofte forholder sig med genier, et menneske, der blev fordærvet af sin magt, fordi han i bund og grund var en søgende sjæl.

Det var også en tid, hvor den kristne verden gik i offensiven. Moderne bibelkritik var begyndt at udfordre det kristne grundskrift mere historisk-metodisk. Derfor kom det som en naturlig ting at tage Koranen under behandling efter samme opskrift.

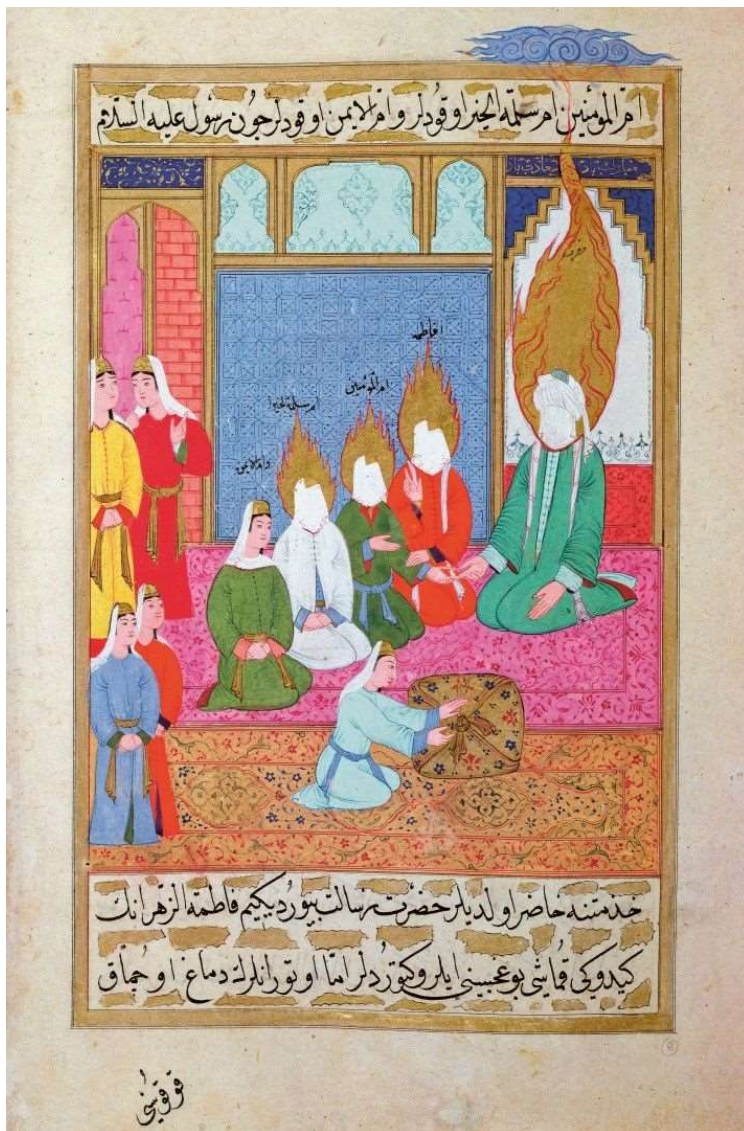
Kristendommen var ikke længere den naturlige og uimodsagte verdensforklaring, og det førte i sig selv til nye fænomener som vækkelsesbevægelser og mission. Konservative kræfter ønskede at sikre kristendommens udbredelse, i det indre som i det ydre, og ad den vej blev den muslimske verden genstand for både imperialisme og mission.

Dette var vand på europæernes mølle. Beretningen stillede nemlig både Muhammad og Koranen i et dårligt lys

Allerede her aner vi konturerne af en tilsvarende udvikling i den muslimske verden. Nærmest som et spejlbillede kom der et tilsvarende opbrud her, og et af svarene på udfordringen var den konservatisme, der blandt andet er blevet til den omdiskuterede fundamentalisme og salafisme.

De sataniske vers

Dette komplicerede kulturmøde illustreres ganske godt af den sære historie om de sataniske vers. Det er beretningen om, hvordan det bliver åbenbaret for Muhammad, at tre af Mekkas gudinder kan gå i forbøn hos Gud, men hvor Gabriel – ærkeenglen, som figurerer i både islamisk, kristen og jødisk tradition – senere sætter tingene på plads ved at forklare, at denne åbenbaring var indgivet ham af Satan.

MUHAMMAD MED SINE KONER.

TIL STEDE ER OGSÅ DATTEREN FATIMA, SOM MODTAGER EN GRØN KAPPE AF ÆRKEENGLÉN GABRIEL. OSMANNISK MINIATURE, 1594. (THE TRUSTEES OF THE CHESTER BEATTY LIBRARY / BRIDGEMAN IMAGES / RITZAU SCANPIX)

Dette var vand på europæernes mølle. Beretningen stillede nemlig både Muhammad og Koranen i et dårligt lys. Den viste åbenbaringerne som noget, Muhammad ikke helt kunne styre, og det gav en forklaring på hans psykiske konstitution.

I tidligere tider havde europæere bragt den forklaring til torvs, at Muhammad i skam havde søgt at dække over sin epilepsi ved at påstå, at han fik åbenbaringer.

Nu var det lige omvendt: Man forstod det som et forsøg på at få mening ud af, at manden tydeligvis havde haft oplevelser, han selv forstod som åbenbaringer, men som lægeligt måtte have en anden forklaring. Det er præcis denne problematik Salman Rushdie tog op i sin roman *De sataniske vers*, hvor han tematiserede beretningen.

Religionen som samlingspunkt

Det er i denne sammenhæng, vi skal forstå tilstanden i den muslimske verden. I den moderne og veluddannede elite er religionen i mange tilfælde blevet marginal, og i den del af verden er der også kommet rivaliserende ideologier til. Fra at være det helt centrale verdensbillede er islam blevet til én af flere forklaringer på verden.

Med dette følger synet på profeten, og dermed også den dybe forståelseskluft, som eksempelvis viser sig, når der kommer profettegninger på bordet

Det svarer fuldstændig til, hvad vi kender fra os selv, men alligevel er der en afgørende forskel, som man ikke altid forstår i den vestlige verden. For der er ikke så mange, som har taget et egentligt opgør med religionen. Selv socialister og folk med en antireligiøs ideologi vælger som regel af kritisere *ulama* – altså de religiøse retslærde – og ikke religionen selv.

Der er altså tale om en antiklerikalisme snarere end en religionskritik, og det hænger sammen med, at man vælger at have et tåleligt forhold til ”de hellige”, mens de koncentrerer sig om andre politiske mål.

Dermed får den muslimske verden en ting, som europæerne slet ikke har i samme grad. Religionen er stadig dybt forankret, og derfor kommer islam til at indtage en ny rolle som samlingspunkt for en kulturel modstand mod europæiseringen. Man ser islam som en stor spirituel tradition, som der ikke er nogen grund til at skamme sig over.

Med dette følger synet på profeten, og dermed også den dybe forståelseskluft, som eksempelvis viser sig, når der kommer profettegninger på bordet. Skovgaard-Petersen kommer naturligvis også ind på denne side af sagen, men den kommer ind, som den skal: Nemlig som en følge af alt det andet. Og undervejs får han aflivet en række dumme myter, som er med til at skabe ødelæggende og stereotype opfattelser på begge sider.

Det er en klog bog, hvor det visse steder er en fordel at kende en smule til stoffet. Men for langt hovedpartens vedkommende er den letløbende og velfortalt uden unødige akademiske snurrepiberier. Det er moderne historieskrivning, når det er bedst.

Jakob Skovgaard-Petersen: Muslimernes Muhammad – og alle andre

[Gyldendal](#), 448 sider, 249,95 kr.

Udkom 6. november

Alle illustrationer fra bogen, PR-materiale fra Gyldendal.

Topfoto: Muhammad prædiker. I slutningen af 1800-tallet var der en voksende interesse for religion og psykologi. I Domenico Morellis billede (1895) er Muhammad hverken fordømt eller forgudet. Han befinder sig ikke i en by, men i en fjern og tom ørken. Interessen er flyttet til hans tilhængeres religiøsitet, intensitet og måske primitivitet. (Domenico Morelli (1826-1901) / Bridgeman Art Library / Ritzau Scanpix)

- HANS HENRIK FAFNER
- SENESTE ARTIKLER

Hans Henrik Fafner (f. 1957) er journalist med fast base nord for Tel Aviv. Han har gennem de sidste 25 år – bl.a. som korrespondent for Dagbladet Information og sidenhen Weekendavisen – skrevet om Israel og Mellemøsten.

Hans omfattende viden og indgående kendskab til regionens politik og kultur anvender han nu til foredrag, sit eget forfatterskab samt til oversættelser, sammen med sin kone, af israelsk skønlitteratur til en række forlag.

Mange kender også Hans Henrik Fafner som værdsat og vidende rejseleder ved kulturrejsebureauet Viktors Farmor.